

Kanoner eller hyldebøsser ?

Det er ikke sådan, at alt hvad der er nyt er godt og alt hvad der er gammelt er kedeligt og passé. Men det er heller ikke omvendt. Hvis der var en kanon for dansk almuekultur, ville hyldebøssen og hyldefløjten nok være en kandidat til listen: Man tager en ca. 1,5 cm tyk, lige, 2 år gammel hyldegren, og skærer et ca. 20 cm langt lige stykke af. Med en anden, tyndere hyldegren skubber man forsigtigt den bløde, hvide marv ud. Nu har man et barkrør, som man med en skarp kniv kan skære huller i. Med kunnen og kunst kan man dermed gøre det til en fløjte. Man kan også bruge røret som det er, som pusterør til papirkugler hyldebær, eller ærter. En hyldebøsse kræver erfaring og tålmodighed, og ligesom scenekunsten er den ikke langtidsholdbar. Nye hyldebøsser har drenge og piger imidlertid skåret sig siden .. stenalderen ? Hvis de da havde en kniv. Og hvis de da ikke vokser op i en verden, hvor legetøj er noget man køber.

Det var renæssancen som gav os kunstbegrebet og kapitalbegrebet, og i de forløbne 5-600 år har vi vel omsider lært det: Kunst er det som har en "blivende værdi"; værdi måles i ~~en~~ penge. Penge er en vare, ligesom kunsten er det.

I det system er den "bedste kunst" den, der er langtidsholdbar, mobil og omsættelig, og som derfor let kan kapitaliseres. Billedet kan pynte på væggen i direktionslokalet, og er mere værd, når det bliver solgt, end da det i sin tid blev købt.

Imens det hænger der, har det ikke bare sin kunstneriske værdi, det fortæller også om overskud og kulturel ballast - det giver beskueren oplevelsen af den magt over tingene, som giver sin indehaver mulighed for også at besidde det, som dybest set er overflødigt i systemet.

Der er altså også andre værdier end penge - og disse værdier søges også inddraget i pengeøkonomien: Vi sælger "oplevelser". Jo længere vi kommer væk fra hønsehuset, hønen og ægget, des højere pris mener man at kunne tage for en bakke æg med et billede af den lykkelige hønseejer udenpå. Og når jeg så slår hul på mit blødkogte, kan jeg lege, at jeg kender hønen. En lille "event" ved morgenbordet, som giver mig en slags virtuel kontakt med naturen, uden at jeg af den grund kommer for sent på arbejde.

Dette var den provokerende indledning. Kunstbegrebet kan og bør naturligvis diskuteres. Men kunstarternes forhold til kapitaløkonomiens kunstbegreb er ambivalent: Der er jo nogen, der faktisk kan leve af det, og det er dem absolut vel undt. Denne forsørgelsessucces kommer imidlertid meget ofte fra netop de mobile

kunstværker med "blivende værdi": Billedkunsten, litteraturen og i nyere tid filmen.

Men teatret - eller med det begreb, som nu i en håndvending er blevet mainstream: "scenekunsten" - har altid haft det skidt med renæssancens og kapitaløkonomiens kunstbegreb. Scenekunsten opstår på scenen i et her og nu, som kræver lang og dyr forberedelse, ikke mindst målt i mande-/kvindetimernes reproduktion af arbejdskraften. Scenekunstneren skal jo også leve imellem scenerne.

Hvis hun får lov til det, så har hun igennem sin levetid "blivende værdi" som menneskelig ressource - hendes talent og erfaringer kan blive til nye oplevelser for det samme eller for et nyt publikum. Scenekunsten i sig selv har ingen "blivende værdi" - forestillingen er forbi, og næste aften er det noget andet: Netop afdøde Axel Strøbye blev mindet med sin udtalelse: "Forestillingen er altid ny, og den begynder hver aften klokken 8"

Mennesket har imidlertid ikke bare brug for mad og tag over hovedet, det har også brug for oplevelser, som udspringer af et menneskeligt fællesskab. Derfor kan ~~også~~ scenekunst uden "blivende værdi" faktisk også "sælges".

Scenekunstnerne er vor tids markedsgøglere, som drager ind på markedspladsen med deres anarkistiske bande, og dermed tematiserer og beviser, at nuet og nærværet har en værdi, som ikke kan måles i investeringsafkast og inflationssikret formue.

Den kunstform står - eller bør stå - i modsætning til mainstream-kunsten, som har solgt sin sjæl til markedskræfterne, og den bør stå i modsætning til ægleverandørens salg af "oplevelse".

I disse globale tider mener den siddende regering at måtte gøre noget for kunsten og kulturen, og har nedsat en række udvalg af fagfolk, som hver inden for deres område skal komme med et bud på en liste over de kunstværker, som er uomgængelige, når man taler dansk kultur.

Der er naturligvis ingen modsætning imellem den samme regerings opgør med "smagsdommerne" og så det, der sker nu. "God smag" er jo som bekendt ikke det samme som "kvalitet" - en vare kan godt have en god kvalitet, selv om den ikke falder i den personlige smag. Nogle vil hellere ha' deres æg hårdkogt.

Det kan diskuteres, og det bør diskuteres, hvordan og ikke mindst hvorfor man mener det nødvendigt at "kanonisere" kunsten. Rent praktisk kan man måske forstå tankegangen, når det f.eks. gælder litteratur: Bøger kan genoptrykkes og genopleves af nye læsere. Billeder kan hænge på museer og i hvert fald til en vis grad reproduceres, film kan bevares og vises igen og igen, musik kan skrives med noder på papir og spilles af nye generationer. Her er der et fysisk holdepunkt, et fysisk "værk", som kan gøres til genstand for ny brug - eller udnyttelse.

Men scenekunsten kan ikke bevares for eftertiden og blive pensum på skoler og universiteter. Den skifter karakter, når den bliver sat på dåse på en filmrulle eller et videobånd, og bliver en bleg afglans af sig selv. Det, som det hele handler om, nemlig nuet, nærværet og oplevelsen, kan ikke reproduceres i andet end i fantasien.

End ikke den bedste hyldebøsse kan skyde med en henkogt ært.

Men hvad i alverden stiller man så op med et "kanonudvalg for scenekunsten" ? Hvad er det helt konkret, som man vil kanonisere? "Kanonudvalget for scenekunst" kan ikke komme til at beskæftige sig med scenekunst, men med noget andet, som kunne være dramatik (altså litteratur, jf. Holbergs komedier og Ibsens dramaer), måske et scenemanuskript (som kan ses som dokumentation, jf. Brechts Antigonemodell) eller filmoptagelser, som næsten nødvendigvis må forblive i det dokumentariske (Solvognen). Hvis de har selvstændig, kunstnerisk værdi, går de over til et andet kanonudvalgs resort.

Brugen af begrebet "scenekunst" i denne sammenhæng er altså falsk varebetegnelse. Det kan aldrig komme til at handle om scenekunst - højst om scenekunstnere, hvis liv og virke kan "kanoniseres".

Vi taler fortsat om Fru Heiberg, selv om ingen nulevende person har hørt eller set hende, og om Poul Reumert, selv om der bliver længere og længere mellem dem, der faktisk har oplevet ham på scenen. En nulevende kunstner kan vi beundre, vise i fjernsynet, interview'e - og opleve på scenen. Man hvad skal vi bruge forsikringerne om Fru Heibergs store kunst til ?

Vi kan kanonisere Bournonville, Solvognen, Exment, PH-revyerne eller det gamle Casinoteater - men deres scenekunst kan vi ikke hverken opleve eller gentage - selv om Den kongelige Ballet gør sig de hæderligste anstrengelser, hvad angår Bournonville.

Odinteatret lever endnu - vil man kanonisere det? Er Eugenio Barba "dansk kultur" i regeringsgrundlagets forstand ? Vil Odinteatret kanoniseres ?

Vi kan vedtage, at enhver dansk studerende inden sin studenter-eksamen skal have set f.eks. "Elverhøj" og 3. akt af "Napoli", og sørge for, at disse forestillinger spilles så ofte, at dette krav med lidt god vilje kan opfyldes, men er det det, kanonudvalget for scenekunst skal tjene til ?

Når vi i det hele taget - omsider - er begyndt at benytte begrebet scenekunst i stedet for genrebetegnelserne: Teater, opera, musical, klassisk ballet, moderne dans, ny-cirkus, performance - dukke-figur-animations-objekteater - er det fordi den moderne scenekunst ikke forholder sig til disse genrer, men bruger de forskellige udtryksmidler frit - og også betragter lys, lyd og scenografiske objekter og elementer som kunstneriske udtryksmidler. Hvis man vil kanonisere scenekunstnere, som skaber moderne

scenekunst, er der mange faggrupper, der skal tages med i betragtning.

Hvis der overhovedet er et dramatisk forlæg, er det derfor på ingen måde et dækkende udtryk for scenekunstværket som sådan. Og selv om man ville kunne dokumentere hvert af elementerne, vil man aldrig kunne reproducere helheden.

At kanonisere scenekunst svarer derfor nærmest til usømmelig omgang med lig.

Så derfor er det min opfattelse, at der - uanset al mulig god vilje - vil blive tale om noget andet: Nemlig at man under dække af scenekunstabegrebet vil kanonisere en scenekunstform, som er salgbar - jf. f.eks. "The Phantom Of The Opera" (- selv titlen er på engelsk) hvor hele konceptet er fastlagt, og producenternes advokater aften efter aften overvåger, at alt går rigtigt til. Er det scenekunst? Vel ikke mere end en reproduktion af et billede er et kunstværk i sig selv.

Under dække af scenekunstabegrebet kan man ophøje dramatikere og enkelte scenekunstnere i fortid og nutid til at være eksponenter for SCENEKUNSTEN med store bogstaver, og dermed se bort fra den måde, hvorpå moderne scenekunst bliver til. Man kan give det udtryk af, at man gør noget for scenekunsten, samtidig med at denne kunstforms rødder i nutiden skæres over af spareknive og dens spirer fjernes af grønthøstere.

Tankegangen må være, at markedsgøgleren såmænd nok udøver sin kunst alligevel, og at der er mange måder at få krammet på folk på: Da det ser sjusket ud, når folk ligger og dør af sult på gaden, har vi en konsensus om et vist offentligt støtteniveau. Vor tids scenekunstner: Musikeren, sangeren, danseren, skuespilleren, dukkespilleren, scenografen, dukkemageren, lyskunstneren, lydkunstneren, dramatikeren og dramaturgen - navigerer med hver deres speciale i et virvar af regler og paragraffer. Sommetider i arbejde, sommetider på støtten, sommetider i mere eller mindre sindsvage aktiveringskurser for at lære at "sælge sig selv" eller indse, at hun hellere må se at blive skolelærer i en fart. Ikke et ondt ord om skolelærere, men det er ikke på det område, scenekunstneren har sit enestående talent og sin primære kompetence.

Scenekunstens karakter gør, at den aldrig kan komme op og hænge på direktiongangen, for at blive solgt med fortjeneste ved en given lejlighed. Scenekunstneren kan højst opnå ansættelse som pauseklovn, når der skal findes på noget nyt, efter at kanindræberkurset og gang over glødende kul ikke længere anses for nyttigt og interessant.

Scenekunstneren kan blive eventmager eller "reklameansigt", og kan hun skrive og sætte billeder sammen, kan hun hjælpe reklamebureauet med at skabe et firmas "image". Det engelske begreb er igen kun et skalkeskjul for den kendsgerning, at det drejer sig om

at skabe fiktioner. DSB kører ikke mere præcist, fordi Harry er sød og Søren Pilmark er dygtig.

At skabe fiktioner er det, som scenekunstneren er god til. Men mens det på scenen i nuet og nærværet handler om at afsløre fiktioner i det virkelige liv, så handler det i markedsøkonomien om at skabe fiktioner om det virkelige liv. Det er ikke scenekunstens opgave, eller kunstens opgave overhovedet, men det er den opgave, markedsøkonomien kan se sin fordel i at få kunstnerne til at løse.

Nu skal man jo ikke være negativ - sæt man selv en dag blev foreslået til kanonisering, og man skal jo som bekendt lære at sælge sig selv - så hvis kanonudvalget for scenekunst kunne komme med et bud på, hvordan en scenekunstkanon realistisk set kan stilles op og hvad den skal bruges til, kan man fra Uafhængige Scenekunstneres side sikkert godt komme med nogle gode forslag.

Men det ændrer ikke, at en levende, skabende - uafhængig - scenekunst og dens kunstnere skal ~~derfor~~ støttes - ikke kanoniseres. Kanonudvalget for scenekunst er udtryk for, at scenekunsten nu ikke blot jages med sparekniv og grønthøster, men også med kanoner.

Men selv om jeg ikke tror på, at kunst bliver bedre, fordi kunstneren sulter, så er det måske ingen skade til at blive sat uden for det gode selskab og dets gode smag. Scenekunsten skyder ikke med kanoner, men holder hyldebøssen klar.

Vi kan jo også skære os en fløjte. Hvad spillede rottefængereren fra Hameln egentlig på ?